

Β' Βαλκανικός Πόλεμος

Ένοπλη σύγκρουση, που διεξήχθη από τις **16 Ιουνίου** έως τις **18 Ιουλίου** του 1913 (**28 Ιουλίου** η τυπική λήξη της με τη Συνθήκη του Βουκουρεστίου) κατά κύριο λόγο στα εδάφη της απελευθερωμένης από του Οθωμανούς Μακεδονίας, μεταξύ των πρώην συμμάχων του **Α' Βαλκανικού Πολέμου** (**5 Οκτωβρίου** 1912 - **30 Μαΐου** 1913). Αντιμέτωποι τέθηκαν από την μία πλευρά η Βουλγαρία και από την άλλη πλευρά η Ελλάδα, η Σερβία και το Μαυροβούνιο. Κατά της Βουλγαρίας στράφηκαν η Ρουμανία και η Οθωμανική Αυτοκρατορία. Ο Β' Βαλκανικός Πόλεμος χαρακτηρίστηκε από την ταχύτητα διεξαγωγής του και τη σκληρότητα των μαχών του.

Προτού λήξει ακόμη ο Α' Βαλκανικός Πόλεμος ήταν εμφανή τα σημάδια της επερχόμενης ρήξης μεταξύ των συμμάχων για τη διανομή των απελευθερωμένων εδαφών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η Βουλγαρία πίστευε ότι ήταν «ριγμένη» στη μοιρασιά έναντι των συμμάχων της Ελλάδας και Σερβίας και υποδαύλιζε διάφορα επεισόδια -συχνά αιματηρά- εναντίον Σέρβων και Ελλήνων στη Μακεδονία. Σε σχέση με τη χώρα μας αμφισβητούσε ανοιχτά την κατοχή της Θεσσαλονίκης και της νοτιοανατολικής Μακεδονίας. Κάθε πρόταση φιλικής διευθέτησης των διαφορών τους με τη Βουλγαρία, η Ελλάδα και η Σερβία συναντούσαν την αδιαλλαξία της, την οποία υπέθαλπε για τους δικούς της λόγους η Αυστροουγγαρία.

Για να αντιμετωπίσουν της διαφαινόμενη βουλγαρική απειλή, η Ελλάδα και η Σερβία υπέγραψαν στις **19 Μαΐου** 1913 στη Θεσσαλονίκη, συνθήκη ειρήνης, φιλίας και αμοιβαίας προστασίας. Το κείμενο της συνθήκης έφερε τις υπογραφές του πρεσβευτή της Ελλάδας στο Βελιγράδι Ιωάννη

Αλεξανδρόπουλου και του πρεσβευτή της Σερβίας στην Αθήνα, Ματία Μπόσκοβιτς. Μετά τη συνθήκη αυτή, που συνοδευόταν από στρατιωτική σύμβαση «προς προετοιμασίαν και εξασφάλισιν των στρατιωτικών μετρων αμύνης», Ελλάδα και Σερβία βρίσκονταν σε ακήρυκτο πόλεμο με τη Βουλγαρία. Οι προσπάθειες του τσάρου της Ρωσίας Νικόλαου Β' να βρει σημεία προσέγγισης ανάμεσα στη Βουλγαρία και τη Σερβία απέτυχαν, ενώ ο Έλληνας πρωθυπουργός **Ελευθέριος Βενιζέλος** αναζητούσε τρόπους για ειρηνική διευθέτηση, προκειμένου να αποτρέψει την εχθρότητα της Ρωσίας και της Αυστροουγγαρίας προς τις δύο χώρες (Ελλάδα και Σερβία), που θα απέβαινε υπέρ της Βουλγαρίας.

Οι βιαιότητες των Βουλγάρων κατά των ελληνικών πληθυσμών και οι συγκεντρώσεις βουλγαρικών στρατευμάτων σε ευαίσθητα σημεία της Μακεδονίας, προκάλεσαν την αντίδραση της Ελλάδας, η οποία δια του πρεσβευτή της στη Σόφια επέδωσε διακοίνωση προς τη βουλγαρική κυβέρνηση στις **12 Ιουνίου** 1913. Η βουλγαρική κυβέρνηση όχι μόνο απέρριψε τη διακοίνωση, αλλά το απόγευμα της **16ης Ιουνίου** διέταξε τα στρατεύματά της να επιτεθούν κατά των ελληνικών αποσπασμάτων στη Νιγρίτα και το Παγγαίο Όρος και των σερβικών δυνάμεων στο Ιστίπ (σημερινό Στιπ της ΠΓΔΜ). Την επομένη, οι Βούλγαροι κατέλαβαν από τους Σέρβους τη Γευγελή (Γκεβγκλίγια της ΠΓΔΜ) στην κοιλάδα του Αξιού, με σκοπό να αποκόψουν την επαφή σερβικών και ελληνικών στρατευμάτων.

Η αντίδραση της Ελλάδας και της Σερβίας ήταν άμεση και απόφασιστική. Ο Β' Βαλκανικός Πόλεμος ήταν πλέον γεγονός. Η Ελλάδα με αρχη-

γό τον βασιλιά Κωνσταντίνο και επιτελάρχη τον αντιστράτηγο Βίκτωρα Δούσμανη παρέταξε στα πεδία των μαχών 119.000 άνδρες, που στελέχωναν 10 μεραρχίες Πεζικού και 1 ταξιαρχία ιππικού. Η Σερβία, με αρχηγό τον βασιλιά Πέτρο και επιτελάρχη τον βοεβόδα Ράντομιρ Πούτνικ, παρέταξε 260.000 άνδρες, από τους οποίους οι 12.000 ήταν η συνεισφορά του Μαυροβούνιο. Ο Βουλγαρικός στρατός αριθμούσε 576.000 άνδρες και τον διοικούσε ο βασιλιάς Φερδινάνδος, με βοηθό τον στρατηγό Μιχαήλ Σάβοφ και επιτελάρχη τον στρατηγό Ιβάν Φίτσεφ.

Μετά τη βουλγαρική επίθεση, ο Βενιζέλος ζήτησε από τον αρχιστράτηγο βασιλιά Κωνσταντίνο να αναληφθεί γενική αντεπίθεση, με πρώτο μέτρο την εκκαθάριση της Θεσσαλονίκης από τις στρατωνιζόμενες εκεί βουλγαρικές μονάδες, που ανέρχονταν σε 1.500 άνδρες. Οι Βούλγαροι αρνήθηκαν να αποσυρθούν και τότε ανέλαβε δράση η II Μεραρχία Πεζικού υπό τον υποστράτηγο Καλάρη, η οποία ύστερα από ολονύκτια συμπλοκή τους εξανάγκασε να παραδοθούν στις **18 Ιουνίου**. Η επιχείρηση εκκαθάρισης της Θεσσαλονίκης στοίχισε στις ελληνικές δυνάμεις 18 νεκρούς και 17 τραυματίες, ενώ οι απώλειες των Βουλγάρων ανήλθαν σε 60 νεκρούς, 17 τραυματίες και 1.360 αιχμαλώτους.

Ο κύριος στόχος του ελληνικού στρατηγείου ήταν η διάσπαση της οχυράς βουλγαρικής γραμμής Κιλκίς - Λαχανά - Δοϊράνης, που εάν επιτυγχάνετο θα σήμαινε την οριστική απελευθέρωση της Μακεδονίας. Ο ελληνικός στρατός προήλασε ταχύτατα και κατατρόπωσε του Βουλγάρους στις **μάχες Καλινόβου - Κιλκίς - Λαχανά (19 - 21 Ιουνίου 1913)**. Στις **20 Ιουνίου** η Χ Μεραρχία κατέλαβε τη Γευγελή, η οποία άλλαξε χέρια για τρίτη φορά μέσα σ' ένα χρόνο. Η καθοριστική ήττα των Βουλγάρων στο Κιλκίς

προκάλεσε την αντικατάσταση του στρατηγού Σάβοφ με τον στρατηγό Ράτκο Ντιμιτρίεφ.

Οι Βούλγαροι έχοντας απολέσει την πρωτοβουλία των κινήσεων, υποχώρησαν προς τη Στρώμνιτσα (σημερινή Στρούμιτσα της ΠΓΔΜ) και τις Σέρρες, διαπράττοντας φοβερά εγκλήματα κατά των ελληνικών πληθυσμών. Η **Νιγρίτα**, οι **Σέρρες** και το **Δοξάτο** ήταν οι πόλεις που έζησαν την εκδικητική μανία των Βουλγάρων και έπαθαν τις μεγαλύτερες καταστροφές. Οι Έλληνες συνέχισαν την καταδίωξη των Βουλγάρων και μετά τις **μάχες της Δοϊράνης (22 - 23 Ιουνίου)**, της Στρώμνιτσας (**26 Ιουνίου**) και του **Ντεμίρ Χισάρ** (σημερινό Σιδηρόκαστρο, **27 Ιουνίου**), κατέλαβαν τις Σέρρες (**28 Ιουνίου**) και τη Δράμα (**1 Ιουλίου**).

Η προέλαση του ελληνικού στρατού επιβραδύνθηκε στα στενά της Κρέσνας (7 - 10 Ιουλίου). Η μάχη υπήρξε φονικότατη και έληξε με νίκη των Ελλήνων. Ο ελληνικός στρατός βρισκόταν τώρα επί βουλγαρικού εδάφους. Μία άλλη αιματηρή μάχη δόθηκε στην Άνω Τζουμαγιά (σημερινό Μπλαγκόεφγκραντ), η οποία έληξε στις 18 Ιουλίου, την ημέρα της ανακωχής και της λήξης των πολεμικών επιχειρήσεων. Στη μάχη της Τζουμαγιάς έχασε τη ζωή του ο ταγματάρχης Βελισσαρίου, ένας από τους ήρωες των Βαλκανικών Πολέμων.

Η VIII Μεραρχία προήλασε στη Θράκη και κατέλαβε προσωρινά την Ξάνθη (13 Ιουλίου) και την Γκιουμουλτζίνα (σημερινή Κομοτηνή, 16 Ιουλίου). Μεγάλη συμμετοχή στον Β' Βαλκανικό Πόλεμο είχε και το ελληνικό ναυτικό, που κατέλαβε την Καβάλα (27 Ιουνίου) και προσωρινά το Ντεντέαγας (σημερινή Αλεξανδρούπολη, 12 Ιουλίου). Αντίθετα, η νεοσύστατη ελληνική αεροπορία είχε μηδενική δράση, καθώς τα περισσότερα αεροπλάνα ήταν καθηλωμένα στο έδαφος, λόγω βλαβών, τις οποίες είχαν υποστεί κατά τη διάρκεια του Α' Βαλκανικού Πολέμου.

Από την πλευρά του, ο σερβικός στρατός αντιμετώπισε τους Βουλγάρους σε σειρά μαχών, με κυριότερη αυτή της Μπρεγκαλνίτσα (17 - 26 Ιουνίου) και τους απώθησε προς Ανατολάς στα παλαιά τους σύνορα. Στις 27 Ιουνίου 1913 μπήκε στο χορό και η Ρουμανία, η οποία κατέλαβε χωρίς αντίσταση τη Νότια Δοβρουσά. Δύο ημέρες αργότερα, η Τουρκία εκμεταλλευόμενη τη δεινή θέση της Βουλγαρίας τής κηρύσσει τον πόλεμο και ανακαταλαμβάνει την Αδριανούπολη στις 9 Ιουλίου 1913.

Στις **18 Ιουλίου** 1913, την ημέρα που ο βασιλιάς της Βουλγαρίας Φερδινάνδος ζήτησε και πέτυχε ανακωχή των πολεμικών επιχειρήσεων με την παρέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων, τα ελληνικά στρατεύματα βρίσκονταν βαθιά μέσα στο βουλγαρικό έδαφος, σε απόσταση 20 χιλιομέτρων σε ευθεία γραμμή από τη Σόφια, ενώ ο ρουμανικός στρατός απείχε 40 χιλιόμετρα από τη βουλγαρική πρωτεύουσα. Ο βασιλιάς Κωνσταντίνος επέμενε στη συνέχιση του πολέμου μέχρι την κατάληψη της Σόφιας, αλλά τελικά, λόγω της σερβικής αδράνειας και της κοπώσεως του στρατού, πείστηκε στην αποδοχή της ανακωχής από τον πρωθυπουργό Ελευθέριο Βενιζέλο.

Η συνέχεια ανήκει στη διπλωματία. Η Ρωσία και η Αυστροουγγαρία τάχθηκαν με το πλευρό της Βουλγαρίας, Γαλλία και Γερμανία υποστήριξαν τις ελληνικές θέσεις, που συνοψίζονταν στην επέκταση των ελληνικών συνόρων στη γραμμή Μάκρης - Πέρελικ, λίγα χιλιόμετρα δυτικά της Αλεξανδρούπολης. Αγγλία και Ιταλία κράτησαν επιφυλακτική στάση. Στις **28 Ιουλίου** 1913 υπογράφηκε τελικά από τους εμπόλεμους (Ελλάδα, Ρουμανία, Σερβία και Μαυροβούνιο από τη μία πλευρά και Βουλγαρία από την άλλη) η συνθήκη του Βουκουρεστίου, με την οποία έληξε και τυπικά ο Β' Βαλκανικός Πόλεμος και η οποία προέβλεπε:

- Τα ελληνοβουλγαρικά σύνορα καθορίζονται από τα σερβοβουλγαρικά στο όρος Μπέλες ως τις εκβολές του ποταμού Νέστου.

- Η Βουλγαρία διατηρεί το Μελένικο και το Νευροκόπι στη Β.Α. Μακεδονία και τη Δυτική Θράκη μέχρι το λιμάνι του Ντεντέαγας. Έτσι, ένα προαιώνιο όνειρο των Βουλγάρων για έξοδο στο Αιγαίο έγινε πραγματικότητα, έστω για μικρό χρονικό διάστημα.

- Η Ρουμανία λαμβάνει το τετράγωνο Σιλιστρία - Τουτουκάιας - Μπαλτσίκ.

- Τα σερβοβουλγαρικά σύνορα καθορίζονται στη γραμμή του Άνω Αξιού.

Τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, με χωριστή συνθήκη, η Οθωμανική Αυτοκρατορία ανακατέλαβε την Ανατολική Θράκη, μετά των 40 Εκκλησιών και της Αδριανούπολης.

Η χώρα μας πλήρωσε βαρύ φόρο αίματος στον Β' Βαλκανικό Πόλεμο, με 5.851 νεκρούς, 23.847 τραυματίες και 188 αγνοουμένους. Συνολικά, οι Βουλγαρικές απώλειες έφθασαν τους 65.927 άνδρες (νεκρούς ή τραυματίες) και οι συμμαχικές, συμπεριλαμβανομένων Οθωμανών και Ρουμάνων τις περίπου 91.000 άνδρες. Ένα χρόνο μετά τη λήξη του Β' Βαλκανικού Πολέμου, ακολούθησε ο **Α' Παγκόσμιος Πόλεμος**, που θα έβαζε και πάλι σε πολεμικές περιπέτειες τα βαλκανικά κράτη.